

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre... 16 kor.
 Negyedévre... 4 "
 Helyben háshos hordva:
 Egész évre... 20 kor.
 Negyedévre... 5 "
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre... 24 kor.
 Negyedévre... 6 "

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és
 ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kérésre visszajuttatja
 vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a
 kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fillér.

Szoborleleplezés és politika.

A kritikus nap elmúlt — de a hatását — tartunk tőle sokáig fogja sínyleni az ország. Az aradi Kossuth-szobor leleplezésénél ugyan nem tett Justh politikai nyilatkozatot, az ez alkalommal tartott függetlenségi szervezkedő pártgyűlésen teljesen a bankpolitika dominált, ilyen értelemben hoztak határozatot s a gyűlést követő banketten pedig ugyan csak tüzelte Justh a bankosokat, kiket másnap tornyai birtokán gyűjtött maga köré. Egyszóval a szoborleleplezés jó alkalom volt a banksoport szervezkedésére és erősítésére, ami nagy és valószínűleg káros befolyással lesz a helyzet alakulására s a válság megoldására. Ugy látszik a bankosok mégis va banquoját szanak s erre a ma elérhetetlen ideájukra felteszik a nemzet nyugalma és jövő fejlődését.

Az aradi eseményekről következőkben számolunk be:

A leleplezési ünnep

Korán reggel megeredt az eső, a közönséget azonban, mely izgatott kíváncsisággal várta az ünnep eljövételét, ez nem tartotta vissza attól, hogy meg ne szállja a szobor környékét.

Az aradi körök és egyesületek, a közeli vidékről összegyűlt küldöttségek is zászlók alatt vonultak fel. A menet a Szabadság-térről szitaál esőben fél 10 órakor indult el a szoborhoz, amelyet köröskörül girlandokkal és nemzetiszínű drapériával díszített hatalmas fehér rudakkal vett körül az ünnep rendezősége. A szobor előtt tribünöket emeltek, amelyek, amikor a menet megérkezett, már megteltek a város és a környék notabilitásaival, továbbá a meghívott vendégek seregével. Köröskörül a modern paloták ablakaiból kíváncsi hölgyközönség érdeklődött a nagyszabású ünnep iránt. A felvonulás majdnem egy óra hosszat tartott. Az elhelyezkedés körülbelül egy időben ért véget Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter megérkezésével. A mintegy huszezer főnyi közönség, amely az óriási térséget ellepte, viharzó, meg-megujuló éljenzéssel üdvözölte a vezért. Kossuth, aki aranyujfásos fekete díszmagyart viselt, a számára a szobor jobboldalán fentartott helyre ült. Mellette Justh Gyula a képviselőház elnöke foglalt helyet, aki szintén fekete díszruhában jelent meg. Az országgyűlési képviselők mögöttük álltak.

Az ünnep fél 11 óra után ezer iskolásgyermekek énekével kezdődött.

Barabás beszéde.

Ezután Barabás Béla országgyűlési képviselő, a szoborbizottság elnöke, mondotta el

nagyszabású, lelkes hevületű ünnepi beszédét. Üdvözölte a megjelent vendégeket, aztán a többi közt így folytatta:

— Arad város közönsége mindenkor mélyen érzett hálával, ragaszkodással és szeretettel hordozza szívében Kossuth Lajos alakját s még a legélesebb politikai ellentétek között is egyértelműen méltányolta hrvadhatatlan érdemeit.

Husz évvel ezelőtt egy nagy zárandokcsapat, 850 lelkes magyar messze utra kelt, fölkereste Kossuth Lajost turini magányában, hogy hódoló szeretettel boruljon le az aggastyán előtt. Aradról közöttük voltam én is, feleségem is. Meghatott szívvel, csapatonként vonultunk fel lakására, remegő érzéssel léptük át küszöbét s könyező szemekkel csókoltuk kezét, ruháját. Az utolsó kis csapat, a zárandoklat eleje volt: magyar írók, művészek, képviselők. Egy barna kis tartályt vittek magukkal, amelyben fekete föld volt, annak a monoki háznak a tövéből, amelyken Kossuth Lajos született. Midőn a tartályt Kossuth Lajos előtt fölnyitották, az őt üdvözölő Ábrányi Emil remek költeményének egyik versszakánál rámutat a szülőház földjére s így szól:

„Nagy a mi szívünkben a vágy és a bánat!
 De nemesak az ember sóvárag utánad:
 Nézd, eljött Tehozzád a hazának földje,
 Hogy urát még egyszer lássa, üdvözölje,
 És megbizonyosítsa a régi hűséget...”

„TISZÁNTÚL” TÁRCZÁJA.

Pázmány irodalmi fellépése és első vitái.*

Magyarországon Pázmány fellépéséig 10—15 jelentéktelen katolikus munkával szemben 50—60 protestáns hittudományi mű jelent meg. Pázmány irodalmi fellépésére tehát ugyancsak szükség volt.

1602-ben Magyar István protestáns prédikátor ily című művet tett közzé: „Az országokban való romlásoknak okairól és azokból való megszabadulásnak jó módjairól, mostan ujonnan irattatott és sok bölcs embereknek írásokból szerzettett hasznos könyvecské.” Ebben a műben Magyar két dolgot bizonygat: azt, hogy az országok pusztulásának a különféle nemű bálványimádás és eretnokség a főoka, s hogy Magyarország bajait is a katolikus vallás bálványimádása okozza.

E második botor állítás cáfolatául írta

*) Mutatványul Bangha Béla S. J. legújabb megjelent művéből: *Jellemrajzok a kath. egyház életéből*. Kapható Kaloocsán a „Híröknél”, ára füzve 3-40 K, diszes vászonkötésben 4-40 K. 776 oldal, 21 képpel.

meg Pázmány első magyar művét: a Feleletet Magyarinak.

Már e feletében feltűnik önérzetes hangja és biztos érvelése, mely az álokoskodást szálaira tépi s a mögöttük rejlő célzatos szándékot leálcázza és nevétségessé teszi.

Magyar példál a katolikusok azon elíentetése ellen is próbál védekezni, hogy ha az egyház a századok folyamán megtévedt volna, nem teljesült volna be Krisztus azon ígérete, hogy az egyházzal marad „mindennap a világ végezetéig.” Magyar hangsúlyozza, hogy a római egyház elfajulása idején is fennállott Krisztus igaz egyháza szórványosan; az egyházatyák, pápák és régi császárok némelyikében; vagy legalább a Jovinianus, a Valdenses-ek, Wiclef és Huss hiveiben, vagy ha talán ezek sem voltak igaz hiten, az igaz anyszentegyház a megkeresztelt ártatlan gyermekekből állt; s végre is, ugymond, Istennek minden időben voltak titkos, elrejtett szentjei, kik teljes szívvel szolgálták az Urat.

Pázmány ezt az okoskodást figyelemreméltó hasonlattal teszi nevétségessé. „Jut eszembe, — ugymond, — egy száznak törtéjája, ki, mikor hadból megjőve, kérkedék, hogy ő száz törököt vágott volna le; mondák neki: hadd alább, jó szász. És ő viszontag: ha száz nem volt is, vagyon ötven. De addig

mondták neki: hadd alább, jó szász, hogy csak egyre juta. Végre azt mondta, hogy az erdön által futván, az kópját hátrartotta és azt bizonytal tudja, hogy erősen suhogott az kópja és valami bele is ütözött, alítja (sejti), hogy török volt. Szintén ugy cselekszik a mi szászunk, Hunnius is, (kitől Magyar amaz okoskodást átvette.) Legelőször igen fönn kezd, a szent atyákat emlegeti, végre még a bölcsőbeli gyermekcsével is megelégednek. Minden oltalmát és bizodalmt az pólyába helyhezeti, az ártatlanokra bizza az ő hite oltalmát. De ezektől is elhagyatván, oly tanut hoz, kit soha senki sem látott, sem hallott, sem eszmélt; hanem ha Hunnius a saxóniai tömérdek ser után homályos álmában látta volna ezeket.”

Magyar továbbá azt állítja, hogy a legrégibb pápák és az első zsinatok tanításai teljesen megegyeznek az ő hitükkel a katolikusok tanítása ellen. Ez állítás bizonyításául azonban egy szót sem hoz fel. Pázmány is beéri tehát avval, hogy rövidesen visszautasítja a merő koholmányt: „Sohasem láttalak téged, — írja Magyarinak — de azt alitom (hiszem), igen fekete ábrázatu ember vagy; akármit is pirulás nélkül kimondhatsz.”

Aztán erőteljesen cáfolja Magyar érveléseit; a vádakkal szemben pedig, melyekkel az

ÉRTESTÉS! Tisztelettel értesitem a m. t. helybeli és vidéki uri hölgyközönséget, miszerint sikerült egy párisi céget megnyernem hogy kizárólag az én kalap üzletem részére köteles minden 2 hétben direkt Párisból a legújabb modelleket szállítani és ezáltal abban a helyzetben vagyok, hogy a t. vevőimnek minden 2 hétben közvetlen a Párisi divattal szolgálhatni. Kalapalakításokat nem saját ízlésem szerint, hanem eredeti Párisi modellek után alakítok. Eredeti modellek nálam megtekinthetők.

Telefon 130.

Telefon 130.

Tisztelettel

Ujhelyi Róza

női kalap harisnya és ernyőkülönlegességi üzlete Nagyvárad, Rákóczi-ut. ::

Ha Te nem jössz hozzá, ő keres föl Téged!
Egykor hőöket szült ajkad lángszavára.
Most csak arra kér, hogy fejedet hajtsd rája.

A szobor.

A szónoki lendülettel előadott beszédet zajosan megtapsolták.

Ekkor a közönség lelkes üdvözlőjei között lehullt a lepel a szoborról, amely *Mangró* Ede és *Pongrácz* Szigrid szobrászművészek mesteri alkotása. A szobor álló helyzetben, előrenyújtott jobbkarral ábrázolja a legnagyobb magyart. Jobbról-balról egy-egy csoport van. A jobboldali azt jelképezi, hogy a honvéd Kossuth hívó szavára elhagyta családi tűzhelyét, el szeretteit csak azért, hogy — s ezt már a baloldali csoport ábrázolja, — ha kell meg is halljon hazájáért. Az általános megilletődést, amely a szobor szemlélésénél az egybegyűlteken erőt vett, nagyban fokozta a tárogató szó, amely az éljenzés lecsillapításával az arad—csanádi vasutak palotájának padlásablakában megszólalt. »Ne sirj, ne sirj« kezdetű dalt fujta el a tárogató művészi készséggel Joannovics Sándor vasúti tisztviselő.

Gál Gyula, a Nemzeti Színház művésze szavallta el ezután frenetikus hatás mellett *Abrányi* Emilnek erre az alkalomra írt »Kossuth a vértanúk között« című pompás ódáját.

A program szerint ezután a szoborművészek átadják a szobrot *Varjassy* Lajos polgármesternek, aki azt a város közönsége nevében gondozásába vette.

Kossuth beszél.

Alig végzett a polgármester beszédével, minden oldalról fölzugott a kívánság:

Halljuk Kossuth Ferencet!

Kossuth az egybegyűlt közönség nagy érdeklődése közben csakhamar szólásra is jelentkezett és a következő beszédet mondotta:

— Meghatottan állok e szobor előtt. Ne-

kem inkább, mint bárki másnak ebben a hazában, szól e szobor. Emlékeztet dicső, de emlékeztet szomorú időkre is. Kossuth Lajos szobra ebben a városban, ahol megmutatták, hogyan kell a hazáért meghalni, arra tanít, hogyan kell a hazáért élni. A nemzet utja, hogy üdvözülhessen, a Golgothán vezet keresztül. E szobor szól a szabadságról, szól arról, hogy felébredt a nemzet, hogy merre kell haladnia, hogyan kell szabaddá tenni Magyarországot. Ne várja senki tőlem, hogy a szobor lábánál a napi politikáról beszéljek. Egyre azonban mégis figyelmeztetek: *Csak akkor érünk célt, ha a változó körülményekhez alkalmazzuk törekvéseinket.* Amíg Kossuth Lajos emléke él, addig él bennünk az a törekvés is, hogy a haza független, nagy és szabad legyen.

Justh beszéde.

Miatt a daloskörök a Szózatot énekeltek, megkezdődött a koszorúk letételének aktsusa. Az első koszorút Justh Gyula tette le a következő szavak kíséretében:

— A vértanúk városának minden szépért, jóért hevülő, áldozatkész közönsége állította e hatalmas szobrot. Imént hullott le róla a lepel. A leleplezés lélekemelő, magasztos ünnepén a magyar országyűlés képviselőházának megbízásából jelentem meg képviselőtársaim élén, hogy a nemzet koszoruját áhitattal tegyem le a legnagyobb magyarnak, Kossuth Lajosnak szobrára és hogy a képviselőház hódolatát kifejezésre juttassam a szent emlék előtt. Évszázadokon át fogja e szobor hirdetni önteláldozó, határtalan honszerelmét s a magyar dicsőséget. És az idő vasfoga, ha megemészti e szobrot, remélem, azokat a szent eszméket, amelyeket Kossuth lánglelke hirdetett, érinteni nem fogja, azokon erőt venni nem fog soha örökké él a magyar nemzet szívében az a tudat, hogy ő volt a nép fölszabadítója, ő volt, aki titáni erővel harcolt Magyarországon önállóságáért. Hogy méltók le-

hessünk szent emlékehez, kövessük nemes, nagy példáját, lankadást nem ismerő kitartással küzdjünk hazánk szabadságáért, önállóságáért.

A koszorúk átadása.

A főrendiház koszoruját gróf *Károlyi* Gyula Aradvármegye főispánja tette le, az országos függetlenségi pártét *Holló* Lajos, Budapest székesfővárosét *Bódy* Tivadar tanácsos, a budapesti királyi magyar tudományegyetemét *Sághy* Gyula rektor. Összesen mintegy száz koszorút tettek le a szobor talapzatára.

Ezrel a szoborleleplezés ünnepélye véget ért.

Bankgyűlés az aradi városházán.

A képviselők közül azok, akik Aradon maradtak, a városháza dísztermébe vonultak, az aradmegyei függetlenségi párt alakuló közgyűlésére. A gyűlést a függetlenségi párt Justh kőre vonuló csoportjának tagjai az önálló bank mellett való manifesztációra használták fel.

Holló mint az alföldi függetlenségi párt elnöke elfoglalta az elnöki széket s meg-megújuló zajos tetszés közken nagyszabású megnyitó beszédet mondott. Többek közt azt mondotta, hogy a függetlenségi párt nem szeszélyből rángatta elő az önálló bank kérdését. S nem joggal érheti e a vád, hogy a katonai kérdéseket a bank kedvéért eljettette?

Óriási tetszés és zajos tapsok között folytatta a szónok, hogy Kossuth kijelentette, hogy vállalkozik a választói reform megalkotására, de azzal a feltétellel, hogy a párt ne hagyja ki a terminusokból, egyben előkészíthesse az önálló bankot is, egyébként *Kossuth* tegnap kijelentette neki (*Hollónak*), hogy *kész egész pártjával ellenük menni.*

A bejelentést a közgyűlés riadó éljenzéssel vette tudomásul. *Holló* után *Éber* Antal beszélt. Indítványára a közgyűlés a következő határozatot hozta:

»Az alföldi függetlenségi pártnak az önálló

a katolikus egyház szolgáira támad, Luther, Kálvin és Béza köztudomású erkölcsi feslettségét állítja pellengérré. A nyilvánvaló ferdtéseket a kor szokásához képest kimélet nélkül megbélyegzi. »A szentelt víz és eledel fölül — írja — oly hazugságokat mondasz, melyekért méltó volnál, hogy karácsony másodnapján torkig ülnél a szentelt vízbe és husvétől fogva pünkösdig csak kocsonyát ennél: talán a hazug ördögöt elűzhetnők tőled.«

Játszva tépi szét az álokoskodások és logikai személynvesztések szövedékét. Az igaz hitnek — mondá Magyarai — biztosnak kell lennie. A pápisták azonban nem biztosak az ő üdvösségükről, nincs tehát nekik igaz hitük. »Szentolyan ez az argumentum, feleli rá Pázmány, mintha én így okoskodnám: Az igaz hitnek bizonyosnak kell lennie. De Magyarai nem hiszi bizonyosan, hogy ő a pokolnak alsó fenekére vettetik. Nincs tehát neki igaz hite.«

Végre miután ellenfelének támadásait visszaverte, meg is fordítja a fegyvert s bebizonyítja, hogy az országban való veszedelmeknek éppen ellenkezőleg a protestánsok az okai. Az új hit, ugymond, meglazította az erkölcsiség fékeit; az erkölcstelenség pedig a népet sorvasztja s rájuk Isten átkát vonja le. »Azótól fogva — írja — még csak a tiz esztendő gyermek is több latarságot és gonosztságot követ el, hogy sem ez előtt a negyven esztendő ember.« Majd hozzáteszi: »De,

jól értem, mit akarsz mondani. Azt akarod jelenteni, hogy a ti hitetek szinte úgy támogatja a romlandó Magyarország bástyáit, mint a megszállott vár bástyáit és ágyugolyóbisok.«

Pázmány ezen első irodalmi fellépését sürü egymá utánban követték többi hitvitázó iratai. 1605-ben adta ki a protestantizmus tanainak és leíjójának rendszeres cáfolatát e címmel: »A mostani tudományok hamisságának tiz nyilvánvaló bizonyossága.« »Magyar nemzete iránti szeretetből« írta, főképp az eltévelyedettek számára, meg lévén gőzödvé róla, hogy legtöbbször csak azért szidalmazták a katolikus vallást, mert helyesen nem ismerik. A tiz bizonyosság nem mind elméleti jellegű; a gyakorlatias irányú például tizedik érvül Luther és követőinek azon kijelentéseit is felhozta, melyekkel saját tanait és fellépésüket kárhoztatják s a hitújítás rossz következményeit panaszolkovalva ismerik el, komolyan megbánva, hogy tanítani kezdtek.

Ugyanekkor lefordította Pázmány Kemp's Tamásnak világszerre ismert művét: »Krisztus követéséről.« Mint fordító a zamatos, magyaros nyelvezetet tartotta tőfeladatának. Az előszóban maga mondja: »Igyekeztem azon, hogy a deák betűnek értelmét hiven magyaroznám, a szólásnak módját pedig úgy ejténem, hogy ne láttatnék deákból csigázott homályossággal repedeztetnek, hanem oly kedvesen folyva, mintha először magyar embertől, magyarul íratott

volna.« 1606-ban »Keresztény imádságos könyvet« bocsátotta közre, mely hézagpótlónak bizonyult Oly sokoldalú szükségleteknek felelt meg, hogy első kiadásai azonnal elfogytak. Népeink pedig mai napig is szeretettel használja a »Pázmány Péter imádságos könyvet.« Még a protestánsok is megkedvelték; sőt »egy csekély indulattól elragadtattott eperjesi prédikátor maga nevével nagy részét kinyomatá Bártfán«, írja Pázmány maga; de a plágiumért nemcsak meg nem haragudott, hanem szándéka volt még meg is köszönni a prédikátor fáradságát; csak akkor emelt óvást, midőn megtudta, hogy a könyvet a protestáns átíró több helyen megcsönkította, sőt meghamisította.

Időközben, 1607-ben Forgách püspök esztergomi érsekké lépett elő, s mint ilyen kivitte, hogy Pázmány tanári hivatalától felmentessék s teljesen hazájának szentelhesse tehetségét. Az érsek a maga közvetlen közelébe rendelte s gyakran élt tanácsával. Pázmány az érsek udvarában megismerkedett az egész ország valóságos erkölcsi és politikai állapotával.

1608-ban az országgyűlésen is részt vett, valószínűleg mint a turóczi prépostság képviselője, mely akkor a jezsuiták birtoka volt. Az országgyűlésen a protestáns rendek a jezsuiták szimulacrisát követelték. Rendjének Pázmány kelet védelmére. Védőiratot szerkesztett, melyben erős logikával és nagy bátorsággal vetette szemükre a Jézustársaság ellenségeinek, hogy vizsgálódás, kihallgatás és meggyőzés helyett a

Értesítés.

Van szerencsénk értesíteni szives pártfogóinkat, hogy szeptember hó elsejétől angol uri szabó üzletünket Szent János utca 1. sz. a megnyitjuk

Szives pártfogást kérünk

Kiss és Társa

angol uriszabók Nagyváradon.

nemzeti bank ügyében Aradon szeptember 19-én tartott közgyűlés kimondja, hogy az önálló banknak 1911-re az önálló vámterületnek pedig 1917-re való felállítását föltétlenül követelem.

Bnza Barna rövid beszéde után fölolvasták gróf Batthyány Tivadar üdvözlő táviratát, majd áttértek az aradvármegyei függetlenségi párt megalakítására.

A nagygyűlés végén a képviselők és az új megyei párt tagjai a városligetbe vonultak, ahol mintegy száz terítékű lakoma volt. Megjelent a banketten Justh Gyula is, aki válaszul Bnza Barna beszédére összehasonlítást vont a régi idők és a mostaniak politikai viszonyai között és megállapította, hogy az önálló bank híveivel szemben minden eszközt jogosnak tartanak, csak úgy mint régen a függetlenségi képviselőket általában, hogy előre törekvésükben, munkájukban megbénítsák őket. Az üldözések azonban ne tántorítsák el a bank híveit, tartanak ki rendületlenül és biztosan remélik, hogy övék lesz a győzelem. Holló Lajos szólt a sajtó magatartása miatt. A sajtó kicsinyléssel kezeli a bankmozgalmat, ez azonban ne tántorítsa el a kitűzött céluktól a bank híveit. Erre válaszként, mert Justh Gyula a vezér, aki mindenképen érdemes hívei bizalmára. Justh egy csapáson halad mindaddig, míg az ország hozzá nem jut gazdasági berendezéséhez.

A szocialisták népgyűlése.

A városháza kapuja előtt a munkásközönség részvételével délután három órakor az aradi szociáldemokrata párt tartott népgyűlést. Az ünnepi szónok Bokányi Dezső volt. Az általános választói jog mellett agitált. Új küzdelem előtt állunk, amelynek célja az, hogy ellentéző képesség, milliók közkincsévé tegyük az

törvényt megszüntetve jogi eljárás mellőzésével akarunk megszabadulni azokról, akikre semmi bűntényt sem bírnak rábizonyítani. Felemlíti azt is, hogy a rend tagjai közül sokan nemesi sőt főúri családokból származnak. Ezeket az ország ősi törvényei értelmében még a király sem számbelítheti törvényes kihallgatás nélkül. »Mindenestre én magam — teszi hozzá — támaszkodva ezen szabadságra, Isten és a király, az ország és az egész világ előtt óvást teszek és kijelentem, hogy ezen pontban hajszányira sem fogok eltérni nemesi jogaimtól, és míg élök, ezt az országot el nem hagyom, míg törvényesen el nem ítéltetem.« — Pázmány szavai azonban ezúttal a pusztában hangzottak el az országgyűlés határozatot alkotott, mely a jezsuitáktól az ingatlan javak birtokjogát elvette.

Több eredményt ért el Pázmány mint hitványok. Mióta a tanári pályáról lelépett, bejárta az ország egyes részeit, hogy tanításával az egyház elpártolt gyermekeit visszatérítse. Fáradozásait fényes siker koronázta: néhány év alatt állítólag harmincnél több főúri magyar családot nyert meg a katolikus vallásnak a hozzájuk tartozó jobbsággal együtt. Nagyrészt Pázmány érdeme Veres-marti Mihály kálvinista-prédikátor megtérése is, ki később mint katolikus pap és író kitűnt buzgóságával és szerény működésével.

(Vége köv.)

alkotmányt. A nemesi osztály egy újját sem mozdítja az ország függetlenségeért.

Kossuth Lajos Tivadar Budapesten.

Kossuth Lajos Tivadar tegnap Budapestre érkezett. Kossuth Tivadart a pályaudvaron Kossuth Ferenc és titkárja fogadták.

Wekerle bécsi tartózkodása

Wekerle Sándor miniszterelnök tegnap a közös és osztrák miniszterekkel tárgyalt és este részt vett a német kancellár tiszteletére adott ebéden. A miniszterelnök ma külön kihallgatáson jelenik meg a király előtt.

Justh és a nemzetiségi politika.

Az aradi szobor leleplezési ünnepélye után 41 képviselő, élükön Holló Lajossal, Battonyára utaztak Justh kastélyába. A képviselők tiszteletére adott vacsora alatt Holló köszöntőt mondott Justh-nak, aki megköszönve a meleg szavakat, a nemzetiségi politikáról szólt. Eddig egymond két nemzetiségi politika volt. Az egyik a Báuffyéle és a másik a 67-es politika, melyek a mai viszonyokat szűlték. Meg kell változtatni a mai nemzetiségi politikát és tárt karokkal kell fogadnunk azokat, kik velünk tartanak, de bármily szigorú törvénnyel is meg kell büntetni azokat, kik ellene vannak a magyar állam-eszmének.

Egy kibontakozási terv.

A Nap szombati számában feltűnő módon foglalkozik egy memorandummal, mely a magyar kibontakozással foglalkozik. Pontonként sorolja fel a kibontakozás módjait. A memorandum állítólag a király asztalán fekszik. A Magyar Tudósító a kibontakozási tervéről kijelenti, hogy ilyen nem fekszik a király asztalán. Ezzel szemben a Nap tegnap egy négyoldalas levelet közölt. A levelet gróf Paár írta egy budapesti idős urnak, aki a memorandumot Paár grófnak küldte a király elé való terjesztés végett. A levélben Paár azt írja, hogy a memorandumot átnézte a király és nem adta vissza, tehát remény lehet rá, hogy azt elfogadja. A levél leközlése szenzációt keltett úgy Bécsben, mint Budapesten.

Képviselők beszámolója.

Vasárnap Bihar megye két községében tartott a kerület képviselője beszámolót. Érmihályfalván dr. Molnár Ákos, a székelyhidi kerület képviselője látogatta meg választóit; Szalacson pedig Szatmári Mór, a margitai kerület képviselője tartott beszámoló beszédet. Midkét községben a választók nagy száma fogadta a képviselőket s érdeklődéssel hallgatták meg a beszámoló beszédek, amelyben a jelenlegi politikai helyzettel foglalkoztak. A mai politikai viszonyokat meddőnek tartják. Kérték a választók türelmét és bizalmát. A képviselők beszédei a választók körében nagy tetszéssel találkoztak.

A válság. A politikai válság egyelőre stagnál. Wekerle miniszterelnök tegnap este ismét Bécsbe utazott és ma délelőtti audiencián jelenik meg a király előtt. Döntő elhatározások ma sem várhatók. Wekerle ma este részt vesz a német kancellár tiszteletére adandó ebéden. Az aradi ünnep és bankgyűlés, bizonyára káros befolyása lesz a politikai helyzet alakulására. Wekerle mielőtt Bécsbe indult, tanácskozott az időközben Aradról visszatért Kossuth Ferencel. Tanácskozásuk késő estig tartott.

A nagyváradi versenyek.

— II. nap. —

Amilyen kedvező volt az idő az idő az első napi versenyen, ép oly kedvezőtlen volt a másodikon. A hagyományos első verseny megzavarta úgy, hogy a negyedik futam már a közönség részéről nagyon gyér érdeklődés mellett folyt le. A tegnapi versenyen is gróf Tisza futtatásai keltették a legnagyobb érdeklődést, ezúttal azonban a versenyek közügyiként sem nyerte meg az első díjat. A közönség érdeklődése általában nagyobb volt mint szombaton, ami a vasárnapnak tulajdonítható. Legnagyobb volt azonban ezúttal is az ingyen közönség száma.

A verseny általában jól kezdődött, a vég azonban nagyon is gyenge volt. A totalizátort is többen keresték fel, mint előző nap. Meglepetések egyáltalán nem voltak.

A verseny győztesei a következők:

Eladó verseny.

1. Bartos Elemér, Orgazda lova, lov. Czárán Z.
  2. Gróf Vay, Dunois lova, lov. a tulajdonos.
  3. Br. Neimans I, Igaz legyen lova, lov. a tulajdonos.
- Tot. 10:16.

Hadsereg akadályverseny.

1. Bregant K., Viribus unitis lova, lov. a tulajdonos.
  2. Merveldt gróf, Tancer lova, lovagolta gróf Vay.
- Tot. 10:22.

Nagy akadályverseny.

A két előbbi egyhangu verseny után az első nagyobb érdeklődést keltő verseny volt a nagy akadály verseny. Hat ló indult, azonban valamire való három ló is nehezen akadt köztük, melyekre elég nagy távolságot szépen hoztak volna be.

1. Liptai br, Windsbrant lova, lov. Czárán Z.
  2. Gróf Forgách, Illiasszony lova, lov. br. Baich B.
- Tot. 10:28.

Iklódi gátverseny.

A második napi verseny legérdekesebb száma volt az iklódi gátverseny. A közönség nagy érdeklődés mellett várta gróf Tisza István indulását. Ezúttal is a Dóra volt benevezve s a szombati kedvező eredmény után ismét kísérletezett vele. A Dóra azonban bármily szívós természetű is, mégis öreg már és Tisza, mint elhatározta, ménesbe is fogja adni. A vasárnapi versenyen különben is erős lovakkal futott, a

Zárdába menő leánykák részére **iskolakötények**, harisnyák, keztyűk, reggeli és sárcipők, esőernyők, fiókos tükrök, evőeszközök, mosdótálak, haj-, ruha- és fogkefék, ugyszintén fésűk, szappanok és iskolatáskák, könyvszíjak, toktartók legjutányosabban szerezhetők be

Friss és Társánál

Rákóczi-ut.

Telefon 130.

Telefon 130.

melyek pár évvel ezelőt is erős feladatot képeztek volna legvőzni.

1. Bárány Mirevalója, lovagolta a tulajdonos.

2. Krutzing J. Ártatlanja, lovagolta Czárán.

3. Gróf Tisza I. Dórája, lovagolta a tulajdonos.

Tot.: 10:28.

Szentmártoni gátverseny.

A versenynek érdekességet kölcsönzött egy lovas, Krause, akit a nagyváradi közönség már évek óta ismer s akinek távolmaradása szombaton felűnő is volt. Szombaton lekéselt Krause es ezért nem lovagolt. Vasárnap azonban a szentmártoni gátversenyben szerepelt, azonban ezúttal kevesebb szerencséje volt, mint az előző években, mert most csak harmadiknak tudta behozni Allyt.

I. Gróf Merveidt Didonja, lovagolta gróf Vay.

II. Gróf Orsich Colattja, lovagolta báró Neimans.

III. Isekutz L. Ollyja, lov. Kreuse.

Tot.: 10:30.

Nagyváradi díj.

Az utolsó versenyszám. Kedvezőn időben ültek fel a lovasok. Az eső folyton szemelt. Előzőleg a pálya teljesen megázott, ami veszedelmessé is tette a versenyt.

1. Pailay L. Villámja.

2. Klobusitzky, Bájós lova.

3. Gróf Tisza Kablaja.

Ezúttal a Villám már másodszer győzött Tisza lova felett. A múlt évben a Dórát s ez évben a Kablát hagyta el.

A verseny végeztével egyszersmint vége volt az idei nagyváradi versenyeknek is. Az előző években ugyan érdeklődés mellett folyt a kisgazdák versenye is, most azonban a rossz idő ezt lehetetlenné tette.

Ostromlápót a Karger-féle vendéglőben.

Megtámadott vendéglős.

Vakmerő és borzalmas dolog történt vasárnap este fél tíz órakor a vízvezeték utcai Hegyaljához címzett vendéglőben. Lobermayer Kálmánt, a vendéglő új bérletjét vakmerő módon megtámadta egy négytagból álló társaság és megakarták ölni. Hogy véres szándékuk nem sikerült, az egyedül a véletlennek tulajdonítható.

Az esetről tudósításunk a következő:

Vasárnap este a Hegyalja nevű mulató nyári helyiségében a vendégek között megjelent Reisch József asztalos mester és bort kért. Zárkózott volt és várt valakit. Kis idő múlva megjelent két fia és a veje, akik szintén bort kértek. Az első üveg bor után az egyik Reisch fiu személyesen ment borért, amikor a kiszolgálásnál az egyik pincértől azt kérdezte hogy:

— Hol van a gazda?

A pincér csak annyit mondott, hogy idehaza van s ezzel befejezettnek tekintette az ügyet. Kilenc órakor a vendégek elszállingóztak a vendéglőből és csupán Reischék asztala maradt, amikor Lobermayerné a vendégekhez ment.

Az asztaltársaság úgy látszik csak erre várt, mert kötözködni kezdtek s Lobermayerét megtámadták és fojtogatni kezdték. Lobermayerné a támadók közül nagynebezen elfutott s a hegyről menekülve segítségért kiáltott.

Reischék ezt az időt arra használták fel, hogy Lobermayer lakásába rontottak. Lobermayer éppen vacsoránál ült, amikor egyszerre megjelent az ajtóban a négy ember. Az egyik

kezében hatalmas konyhakés villogott, míg a többieknél botok voltak. Lobermayer felugrott az asztaltól és erélyes hangon kérdezte:

— Uraim, mit akarnak? Reblőgyilkosokkal van talán dolgom?

A támadók erre előrenyomultak. Reisch Lobermayernek a nyakát ragadta meg, míg az egyik fia a n. la. l. konyhakéssel feléje szurt. A szurás pillanában lépett be Lupos Flóra pincér.

— Mit akarnak a gazdával? — kiáltotta a pincér és a konyhakéssel szuró Reischet megragadta. A Lobermayernek szánt szurás így a pincér fejét találta. Lobermayernek sikerült magát Reisch karjai közül kitépni és a konyhába menekülni, majd innen egy másik mellék helyiségbe, ahol a telefon is van s a honnan telefonálni is akart a rendőrségre. Reischék ide is üldözték, úgy hogy Lobermayer nem telefonálhatott. A telefon helyiségből az élés kamarába menekült Lobermayer és ott az ajtót eltorlaszolta.

A becsukott ajtót Reischék egy teljes fél óráig feszegették, miközben folyton kiabáltak:

— Megölünk svábl! Megölünk!

A szobában Lobermayernek két gyermeke volt, akik kétségbeesésükben segítségért kiáltottak, azonban senki sem jött kiszabadítási szorongatott helyzetéből a vendégőst. Végre háromnegyed órai rettenetes állapot után a támadók attól való félelmükben, hogy Lobermayerné rendőrséget hoz, távoztak.

Távozásuk előtt azonban megfenyegették Lobermayert.

— Ha ma nem sikerült, majd sikerül holnap.

Reischék távozása után Lobermayer telefonált a rendőrségre, a honnan csakhamar kivonultak a rendőrök, azonban egy csomó összetört ablakon és edényen, valamint a véres konyhakésen és a vérző pincéren kívül egyebet nem találtak. Lobermayer jelentést tett a rendőrségnek, mely megindította a nyomozást.

Tekintettel pedig arra, hogy Reischék elmenetelük alkalmával megfenyegették Lobermayert, a vendéglős bejelentette, hogy élete és vagyona védelmére a kellő óvintézkedéseket megteszi, amit a rendőrség tudomásul is vett.

Érdekes, hogy a támadókön kívül két nő is volt a társaságban. A két nő Reischné és a leánya. Ezek tudomást szereztek férjeik tervéről és azért mentek a vendéglőbe, hogy szándékuk megvalósításában megakadályozzák férjeiket.

Hogy mi indította Reischékat a támadásra, azt majd a vizsgálat lesz hivatva kideríteni.

UJDONSÁGOK.

* **A pénzügyi bizottság ülése.** Pénteken, szeptember hó 24-én délután 4 órakor Nagyvárad város pénzügyi szakbizottsága a városházán ülést tart.

* **A kereskedelmi csarnok ünnepe.** Azon nagyobb szabású ünnepség, mely a Nagyváradi Kereskedelmi Csarnok 40 évi fennállása alkalmából t. hó 26-án a jubiláris közgyűlésen jut kifejezésre, mint emblettük aznap este társas lakomával lesz egybekötve. Erre vonatkozólag felkértünk annak közlésére, hogy a banketten való részvétel az összes helybeli pénzügyintézeteknél, ugyancsak a Kereskedelmi

Csarnok pénztárosa Wiener Jenő urnál, továbbá Huzella Gyula, Kiss Dávid és társa, Flegmann Ármán, Kálmán Sándor, Kugler és Andrányi urak üzleteiben, valamint az egyes ivartó uraknál levő iveken bejelenthető, illetve a jegy ugyanott átvethető.

* **Kossuth ellen is.** Justh Gyula, a képviselőház elnöke beszélgetvén egy tudósítóval a többek közt ezt a szenzációs nyilatkozatot tette:

— Határozottan biztosíthatom affelől, hogy az önálló bankot nem engedjük, *szélsőség esetén még Kossuth ellenére sem* és még ha ellenzékbe kell is mennünk. Elegen leszünk; sokkal többben, mint talán a hatvan-hetesek gondolják. Mindenesetre elegendőnk ahhoz, hogy minden alkuvást megghusítsunk.

* **Uj ápolási díj a közkórházban.** A közkórház 1909 évi költségvetése tegnap érkezett le a belügyminiszertől. A költségvetésben 1 korona és 84 fillért irányozott elő a vármegye napi ápolási díj címén. A miniszter ezt az összeget redukálta és a napi ápolási díjat 1 korona 64 fillérben állapította meg, úgy, hogy az új ápolási díjnál mutatkozó 41 fillér emelkedést a tárgyalékaipra kell fordítani.

* **A kiálló cégtáblák ellen.** Nagyvárad város közlekedési szabályrendeletének 4. § a eltilja a kiálló cégtáblák, cimerek használatát s ezen alapon a rendőrség a lakatosok szokásos kulcs jelenlétének a kifüggesztését is betiltotta, a mi ellen a lakatos iparos szakosztály felebbezéssel élt. Weisz Lajos törvényhatósági bizottsági tag egyik közelebbi városi gyűlésen ez ellen felszólt, sőt indítványt adott be a törvényhatósági bizottsághoz, a mely szerint akként kéri a szabályrendeletet megváltoztatni, hogy bizonyos meghatározott nagyságig a kiálló cégtáblák kifüggesztése megengedtesse. Az indítványt a tanács véleményezés végett kiadta a kapitányi hivatalnak. Gerő Ármán főkapitány véleményében rámutat, hogy éppen a sok panasz tette szükségessé a kiálló cégtáblák eltávolítását s a szabályrendelet mindenki örömmel fogadta, csak a lakatosok indítottak ellene mozgalmat. Weisz Lajos indítványát tévesnek mondja, mert az nem sérti az iparosok és kereskedők érdekeit, hanem éppen rendet teremtett. Kéri a szabályzat intézkedéseinek változatlan fenntartását, mert csak így lehet elkerülni a régi állapotokat.

* **Halál diószedés közben.** Tonka János 60 éves varosányi lakos elindult tallózni a diófák közé, hogy a még ott felejtett gyümölcsöt leszedje. Fel is mászott egy hatalmas diófára, de egy gyenge, korhadt ág letört alatta s a szegény öreg oly szerencsétlenül esett le, hogy halva terült el a földön.

* **Rablótámadás az uton.** Tasádfő biharmegyei községnek már évtizedek óta nem a legjobb híre van a vagyon- és közbiztonság tekintetéből s az aránylag kis község elég dolgot ad úgy a csendőrségnek, mint a bíróságnak. Tegnapelőtt, vasárnap este 7—8 óra között a vásárról gondtalanul igyekeztek haza szekerükön Zsupán János és Benedek Katalin tárkányi lakosok. Mikor Tasádfő község határába érkeztek, az utmellől előugrottak Mózsa Miron, Gencs Mihály, Domokos János és Mocsár Gligor tasádfői lakosok s a lovakat megállították, Zsupán Jánost pedig egy doronggal leütötték. Mivel a lovak nem akartak megállni, a két állatot baltákkal összevagdalták. Ezután hozzáláttak, hogy a leütött Zsupánt és a szekerét kirabolják, de már erre nem volt

dejük, mert vásárosok közeledtek, mire a négy támadó megfutamodott. Az esetet azonnal bejelentették a csendőrségnek, s így a négy jómadár csakhamar kézrekerült. Zsupán János sérülése igen súlyos.

* A lovasrendőrök lovainak beszerzése. A lovasrendőrség szervezése alkalmával Gerő Ármán főkapitány a rendőröket úgy látta, hogy a lovak a katonai kincstártól 5 drb lovat váltott ki a saját felelősségére, s ezeket bocsátotta a lovasrendőrök használatára. Természetesen, hogy a lovakat a város látta elelemmel és istállóval. A városi tanács a lovasrendőrség szervezésével kapcsolatban a legénységnek loval való ellátását is véglegesen rendezni akarván, Gerő Ármán főkapitányt felhívta, hogy a legénység loval való ellátására vonatkozólag tegyen javaslatot. A főkapitány el is készítette javaslatát. E szerint a lovasrendőri szolgálatra alkalmazott rendőrök lovakkal leendő ellátását akként tartja a legcélszerűbbnek, hogy továbbra is a megkezdett ideiglenes módszer szerint a rendőrség részére szükséges lovakat a katonai kincstártól vegye ki a város, azt istállóval és takarmánnyal látssa el, s a tartási időszak lejártával a kincstári lovak az őket gondozó rendőrök tulajdonába menjenek át. A részletes nagy körültekintéssel készített javaslatban foglalkozik a főkapitány a lóbeszerzés másik módjával, is amely szerint a lovasrendőrök saját pénzükből tartoznak beszerezni a szükséges lovakat, amelyek részére a város istállót, takarmányt, esetleg évi 5-600 korona tartási átalányt fizet. Kivonatja, hogy mennyire káros volna a lovasrendőrségre nézve a lóbeszerzés ez a módja, mert szerinte nem jelen kezne rendőri szolgálatra alkalmas egyén, aki a ló beszerzésére szükséges körülbelül 700 korona pénzzel rendelkezne, s ilyen esetben a városnak kellene saját pénztárából előlegezni egy megfelelő alkalmas ló beszerzési árát, amelyet aztán a város a rendőr fizetéséből részletekben levonna, azonban oly kevés fizetésből, amivel ma a rendőrlégénység díjazva van, amely még a megélhetésre is csak szűken elegendő, a levonások eszközölése teljesen lehetetlenné válnék. De nemcsak a beszerzési módjai sőt az utóbb említett módszer ellen, hanem ezen felül a rendőrszolgálat is megkívánja, hogy már előre belevágot és betanított ló kerüljön a lovasrendőr kezébe, mert az alkalmatlan lovat a lovasrendőr kicserélni nem tudná, még ha a katonai kincstártól kivett ló nem válik be, azt bármikor megfelelő és alkalmas loval ki lehet cserélni, amint erre az eddigi gyakorlat is több példát szolgáltat. Kiemeli a főkapitány javaslatában azt is, hogy ha véletlen baleset fennforgása esetén a katonai kincstártól kivett lovak alkalmazása mellett a várost, sem a rendőrt, kár nem éri, még akkor sem, hogy ha a ló teljesen ha ználhatatlanná válik. Míg ellenben ha rendőr saját lovával lesz ellátva, úgy az anyagi kár őt, esetleg a várost éri. Főkapitány javaslatában foglalkozik még egyéb tekintetekből az eddig gyakorlott módszer előnyével s kéri a városi Tanácsot hogy a javaslatát, az abban felhozott nyomós okokkal fogva, fogadja el s a közgyűlésnek is elfogadásra ajánlja. Említett javaslatnak igen méltányos rendelkezését képeznél elfogadás esetén az, hogy a kincstári lovak a tartási időszak lejártával a lovakat használó és gondozó rendőr, illetve rendőrök tulajdonába menjen át, mert a lovasrendőrök tényleg megérdemlik, az ez által történendő anyagi jutalmazást, mivel nehéz szolgálatuk mellett még a használatra kiadott lovat is kellő képen ápolniok és gondozniok kell.

* Tífuszjárvány Sáp községben. Már hetekkel ezelőtt megemlítettük lapunkban, hogy Biharmegyében több helyen fellépett a tífuszjárvány. Ujabbán Sáprról értesülünk, hogy a tífusz oly mértékűt kezd ölteni a községben, hogy komoly következményektől lehet tartani. 15 megbetegedés történt például az elmúlt vasárnapi napon és nemcsak a nép között, hanem az intelligens családokban is.

* A fuvarozás vasárnapokon. A rendőrkapitányi hivatal ismételtén közölte a lapokban a vasárnapi munkaszünetre vonatkozó intézkedéseket, többek között azt, hogy vasárnap d. e. 10 óra után a fuvarozás is tilos. Miután azonban tapasztalta, hogy az egyes a lisztet, sör és pálinka, valamint borkereskedők árucikkeiket, a vasárnapi munkaszünetről kiadott 28559-908. keresk. miniszteri rendelet ellenére, vasárnap délelőtt 10 órán túl is kocsijaikkal szállítják a házakhoz, a rendőrség ezután ismételtén felhívja a felsoroltakat, hogy a jövőben a házhoz való szállítást, illetve fuvarozást vasárnap délelőtt 10 óráig eszközöltessék, mert a rendőrlégénység szigorú utasítást nyert a főkapitánytól, hogy a fentemlített miniszteri rendelet áthágóit ne csak feljelentsék, hanem minden egyes esetben állítsák is elő, mikor is szigorú büntetésben fognak részesülni.

* Találtak egy 6 hónapos süldőmalacot, igazolt tulajdonosa jelentkezék a kihágási bizottságnál.

x Telefon 897. Az őszi idény közeledtével van szerencsénk a n. é. vevőközönség b. figyelmét felhívni újonnan berendezett és megnagyobbított üzletünkre, melyben berlini és párisi divat tudósítások alapján úgy a női felöltőknel, mint a szövet és tehérmű osztálynál a legszebb és legfinomabb árúknak vannak raktárom. Mérték után megrendeléseket jutá nyosan eszközölünk. Tisztelettel Klein Géza és Ödön Nagyvárad Rákóczi ut. 2.

SZÍNHÁZ.

Az első színházi hét.

A színházi élet igen fontos kelléke a változatosság; a mikor tehát új emberek cserélik fel a régiéket helyét, mindenképen érdekes eseményekkel és érdekes estékkel kecsegtet bennünket az új szezon megnyitása.

Szombaton este kezdődik meg az új szezon. Egy hét óta szakadatlanul próbákat tartanak a színészek s mondanunk sem kell, hogy az új tagok mos már teljesen beilleszkednek a nagyváradai társulat milieujába.

Szombaton — 25-én este fél 8 órakor — a Baba előadásával nyitják meg az új évadot természetesen rendes helyáruk mellett. A pompás és népszerű operettben Zsigmond Anna, a társulat szubrettje mutatkozik be. Ezt az előadást követik.

Vasárnap d. u. 3 órakor: *Tenegyerekék*, vasárnap este: *Sárga csikó*.

Hétfő: *Hoffmann meséi*. (Mihályi Ernő bemutatkozása.)

Kedd: *Nebántsvirág*. (Polgár Mariska első fellépte.)

Szerda: *Rang és mód*. (Hunyadiné Körösi Juci, Hunyadi József és Fenyő Emil bemutatkozása.)

Ezeket az előadásokat *bérletszünetben* tartják meg.

Csütörtökön szeptember 30-án nyílik meg a bérlet a *Liliom* című darab premierjével. Csütörtöki nap ez s így A) bérletkapiják az első előadást. Pénteken és szombaton a B), illetve a C) bérletkapiják a *Liliomot*. Ebben a darabban *Petre Klári*, *Gogg Kriszta* és *Sinkó Gizella* lép fel először. Ő utánuk még *Tisza Károly* és *Orbán Mariska* mutatkoznak be.

Mindezekre az előadásokra 24-től kezdve lehet a nappali pénztárnál jegyet váltani.

TANÜGY.

△ **Felhívás a kereskedő főnökökhöz.** A kereskedő inasiskolába az előadások f. évi szeptember hó 21-én délután 3 órakor megkezdődnek. Minthogy az inasok nagyobb része eddig még nincsen beírva, azért figyelemzettem a főnök urakat, hogy a rendszeres tanítás megkezdéséig inasikat mulhatlanul irassák be, mert különben kénytelen leszek a késedelmes beírás miatt az elsőfokú iparhatóságnak jelentést tenni. Nagyvárad, 1909. szept. 20 án. Az igazgatóság.

EGYESÜLETEK.

)(**Az Országos Magyar Iskola-Egyesület közgyűlése.** Az Országos Magyar Iskola Egyesület a jövő hó 7-én tartja meg Budapestén a Vigadó nagytermében negyedszázados ünnepi közgyűlést. A közgyűlésen az ország köznevelődési egyesületei is résztvesznek. A közgyűlésen résztvevők, ha neveiket október 1-ig bejelentik a vezetőségek, úgy kedvezményes vasuti jegyet kapnak. A Banka dr. *Krüger Aladár* főtitkár és *Tyll János* titkár által képviselteti magát a közgyűlésen.

)(**A Közművelődési Egyesület értekezlete.** Az országos Közművelődési tanács a jövőben tartandó köznevelődési kongresszus fontosabb tárgyainál előkészíti és végezt október hó 7-én délután 5 órakor, valamint 8-án délelőtt 10 órakor előkészíti az országos értekezletet tart. A tanácskozással az összes köznevelődési egyesületeket meghívta a tanács. Az értekezlet tárgysorozata a következő:

1. Az állam feladatát képező egyesület intézményeknek az állam által való területe.
2. A köznevelődési egyesületek működési területe.
3. Közös célok.
4. Az egységes és erős magyar társadalom szervezése.
5. A közös érdeket szolgáló folyóirat kiadása.

Az értekezleten a Biharmegyei Magyar Közművelődési Egyesület képviselőjében dr. *Krüger Aladár* főtitkár és *Tyll János* titkár jelennek meg.

)(**Jóváhagyott alapszabályok.** A trstenai katolikus kör alapszabályait a belügyminiszter jóváhagyta.

TÁVIRATOK.

A trónörökös automobilja.

Berlin, szept. 20. Amikor a trónörökös automobilja tegnap a gyakorlótérrel Berlinbe menet a herzfeldei főútra be akart kanyarodni, a trónörökös, aki maga vezette automobilját, észre vette, hogy az előtte haladó szenesekocsira egy gyermek fölkapaszkodott. A fiú a főúton lakó Sauter munkásnak hat éves gyermeke volt. A trónörökös megszólaltatta az automobil sipját, amiltől a gyermek annyira megijedt, hogy leesett a kocsiról és az automobil kereke alá került. A trónörökös, aki a fiut csak az utolsó pillanatban tudta észre venni, azonnal megállította kocsiját, de már késő volt, mert az automobilnak két kereke keresztül ment a gyermekén és bezúzta a koponyáját. A trónörökös azonnal leugrott automobiljáról s ő maga igyekezett a gyermeket életre ébreszteni s azután gon-

doskodott, hogy kórházba vigyék, hadseregét pedig a gyermek szüleihez küldte, hogy őket a szomorú esetről értesítse. A trónörökös azután elment a rendőrségre s egy óránál tovább maradt ott és híreket vár a gyermek állapotáról.

György herceg Amerikában.

Zágráb, szept. 20. György szerb herceg az Obzor-ban a következő nyilatkozatot tette közzé: Az a hír, hogy a trónöröklésről való lemondásom után valaha arra gondoltam, hogy régi jogomat visszaszerezem, teljességgel valótan. Fontos okok miatt eddig nem utazhattam el külföldre, de mihelyt az akadályok el lesznek hárítva, több évre elhagyom hazámat, de nem megyek Oroszországba hanem valószínűleg Afrikába és innen Ázsián át Amerikába. György herceg.

1910-i háború.

Pétervár, szept. 20. Vladivosztokból jelentik: Japánból nagyon nyugtalanító hírek jönnek. Az egész országban nem beszélnek egyébről, mint az új háborúról. A csapatokat mindenütt szaporítják. Egészen világos, hogy Japán ki ellen fegyverkezik, de magok a japánok sem titkolják, hogy a fegyverkezés Oroszországnak szól. Általánosan azt beszélik, hogy a legutóbbi háború nincsen befejezve és hogy Oroszországot föltétlenül el kell venni a tengertől. Attól félnek, hogy az új háború már jövő évben ki fog törni.

Pétervár, szept. 20. Karbinból jelentik: Kína lázas sietséggel fegyverkezik, s különösen az orosz határ mentén lévő fontos stratégiai pontokat erősíti meg.

Györgyöt kifizetik.

Belgrád, szept. 20. Tegnap ismét miniszteri tanács volt a király elnöklésével. A miniszteri tanács a volt trónörökös dolgával foglalkozott és elhatározta, hogy a hercegnek százezer frank évi appanázst ad és összes adóságait kifizetik.

Igazságszolgáltatás.

Emberölés féltékenységre miatt.

Április egyik vasárnapján lakodalomra gyűlt össze Bihar község fiatalja. A táncolók között ott voltak Nagy Ferenc és Bíró Károly bihari legények, kik régóta rossz szemmel nézték egymást. Mind a két legény egy leánynak udvarolt s vetélykedtek a lányért, Mózes Rozáliáért, kit feleségül óhajtott venni mind a kettő. Ebből aztán ott a lakodalomban botrány, majd néhány nappal később keresmai verekezés támadt, mely alkalommal Nagy Ferenc Bíró halálán, Tar Albertet súlyosan megsebesítette a csizmaszárból előkerült késével.

Tegnap ezt az ügyet tárgyalta a nagyváradai törvényszék esküdttörvényszéke nagy érdeklődés kíséretében. Csulnok Béla elnököl, szavazó bírák Korn és Szentlélek voltak.

Dr. Thury Endre ügyész halált okozott súlyos testi sértésben állapítja meg a vádat, aminek bizonyítására 50 tanút idéztek be. A vádlott Nagy Ferenc a tárgyalás során beismerte, hogy megszurta a sértettet, mentségül hozva fel, hogy Bíró bottal támadt rá.

A tanukihallgatások egész 6 óráig tartottak, s még így is több tanu csak holnap lesz kihallgatható a tanuk nagy száma miatt.

Az eddigi vallomások között alig van valami pozitívum. Mózes Rozália a vádlott mellett vallott, elmondva, hogy a kereszmában Bíró kezdte a civódást.

A tárgyalás holnap folytatódik s előre láthatólag az esteli órákban meg lesz az ítélet-horvatal is.

§ Törvényszéki tárgyalás a Giraud-ügyben. E szenzációs ügy, mely annak idején nagy port vert fel, csütörtökön kerül a kir. törvényszék elé. Giraud Árpád volt városi alkapitány hivatalban elkövetett sikkasztás miatt kerül a vádlottak padjára. A tárgyalás iránt, bár a vádlott megszökött, már most nagy az érdeklődés, melyen Rimler Károly polgármester, Gerő főkapitány s a városház többi hivatalnokai mint tanu fog szerepelni.

KÖZGAZDASÁG.

Budapesti tőzsdetudósítások.

A gabonatőzsde határidői.

Budapest, szeptember 20.

— Délután 4 órakor. —

Buza május 1909. 50 kilogrammonként	14.35
Buza októberre	13.97
Buza ápr.	11.80
Rozs okt.	10.29
Zab májusra	—
Zab októberre	7.78
Tengeri máj. 1909.	7.86
Tengeri jul.	8.05
Tengeri májusra 1910.	7.24

Értéktőzsde.

— Délután 4 órakor. —

Osztrák hitelbank részvény	634.—
Osztrák magyar államvasúti részvény	736.75
Lezámitoló bank	482.—
Rimamurányi	572.—
Osztrák-m. államvasúti részv.	697.50
Ébzdüli vasút	552.—
Városi villamos vasút	269.—

Hivatalos árfolyamok.

A budapesti áru- és értéktőzsde 1909. szept. 20.

Magyar arany járadék 4 száz.	111.50
Magyar koronajáradék 4 száz.	93.25
Magyar koronajáradék	82.75
Magyar földteherment. kötvény 4. sz.	240.—
Horvát-szlavon földteherment. kötvény	95.50
Osztrák járadék papírban	186.—
Osztrák járadék ezüstben	145.—
Osztrák járadék aranyban	97.25
Osztrák korona járadék	99.—
1860. osztr. államsorsjegyek	116.50
Osztrák magyar bankrészvény	197.50
Magyar hitelbank-részvény	150.25
Osztrák hitelbank-részvény	730.—
Magyar hitelrészvény	748.—
London vista	691.50
Páris vista	689.50
20 frankos (Napoleon)der	19.02
Német birodalmi márka	117.56
20 márkás arany	23.51
Magyar nyereségsorsjegyek kölcsön	33.95
Tisza-szab. és szegedi sorsjegyek kölcsön	90.40

— Kiállítás Argentínában. Az argentinai kormány vérdnöksége alatt az argentinai közgazdasági társaság az 1910. évi június és július havában nemzetközi mezőgazdasági kiállítást rendez Buenos-Ayresben. Az érdekeltek figyelmét amidőn ezen kiállításra felhívjuk, van szerencsénk értesíteni, hogy a kiállításra vonatkozó szabályzat és a programja a hivatalos idő alatt (reggel 8-tól délután 2 óráig) a ka-

marai irodában megtekinthető. Nagyvárad, 1909. szeptember hó 19. A nagyváradai kereskedelmi és iparkamara: Huzella Gyula kir. keresk. tan. elnök. Dr. Sarkadi Lajos, titkár.

SZERKESZTŐI PÓSTA.

Híszek. Szép a gondolat, de a kidőigazítás nem éri föl. Prózát kérünk; már nagyon régen nem kaptunk!

Dr. VONKICS GYULA.

Apró hirdetések

Minden szó 4 fillér. Vastagabb betűből 8 fillér. A legkisebb hirdetés 40 fillér.

Apró hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban: Szilágyi — Dezső-utca 5. sz. alatt. Telefon szám 263. —

Képes Elek

orvosi kötszerész és keztűs, Nagyvárad, Sas-száloda. (Passage.) Készíték saját műhelyemben a legkomplikáltabb sérvekre különböző sérvkötőket továbbá haskötőket, gummi barisnyákat, egyenes tartókat, betegápolási cikkeket és minden e szakmába vágó munkáit a legutányosabb árban, jótállás mellett. — Szarvasbőr-lepedőket és vánkösőket, valamint mindennemű másféle szarvasbőr-munkákat is készítek a

legjobb kivitelben. Készíték tisztítást és mindennemű

MOSKOVITS

anatomiai cipők a legjobbak.

Legszébb

kivitelű nyomtatványokat a Szent László-nyomda készít. Nagyvárad, Szilágyi Dezső-utca.

Háziaszony

segítségére helybeli kereszény úri családhoz intelligensebb nő kerestetik.

A „Nagyváradai Első Kölcsönző és Takarékszövetkezet“

f. év július hó 1-én Nagyváradon, a Bémer-téri Poynárház I. emeletén

megkezdte működését és megnyitotta

első 3 és 6 éves évtársulatait.

Az igazgatóság felhívja a város és vármegye közönségét a szövetkezet kötelékébe való belépésre.

A Nagyváradai Első Kölcsönző és Takarékszövetkezetbe beléphet mindenki, a ki magát heti 1 koronás törzsbetét fizetésére kötelezi. Minden tag több törzsbetétet is jegyezhet.

A „Nagyváradai Első Kölcsönző és Takarékszövetkezet“ tagjainak heti befizetéseikkel kamatoztótként gyűjt tagjainak, a belépéskor előnyös kölcsönöket nyújt, kezeség mellett kötelezvény vagy váltóra, ingatlanokra betáblázás mellett.

Ezen kölcsönök a heti befizetéseikkel, melyek a befizetőnek kama toznak, fizethetők vissza 3 vagy 6 év időtartam alatt.

A befizetett törzsbetétek részesednek a szövetkezet tiszta jövedelmében.

Befizetések és befizetések a szövetkezet Bémer-téri helyiségében teljesíthetők.

Az igazgatóság.

ALAPITTATOTT 1895-BEN.

DEO ADIUVANTE!

ALAPITTATOTT 1895 BEN.

Imrek Károly épület- és műbutor asztalos Nagyvárad, Szaniszló-u 46.

Tisztelettel értesitem igen tisztelt megrendelőimet valamint Nagyvárad és Biharvármegye igen tisztelt közönségét, hogy a szakmamba vágó mindennemű

épület- és műbutor munkákat

készítés végett vállalom, azokat a legnagyobb gondtal és izléssel a mai kor igényeinek megfelelőleg tetszésre készítek bármely színben és mintára előnyös árakért. Nemkülönb. mindenféle butorokat átalakítok, javítok, fényezést és mattolást szakszerűen eszközölök. Továbbá zárdák, intézetek, iskolák, egyesületek, gazdaságok helyiségeinek felszereléseit, azoknak gondosan való jókarban tartását illetve javítását jutányos árért vállalom fel. Magamat, valamint cégemet a nagyérdemű közönség becses partfogásába ajánlva, minél gyakoribb megbízásaiért esedezve vagyok kiváló tisztelettel **IMREK KÁROLY**.

Lakás és műhely Szaniszló-
utca 46 szám. — Jó fiúk
tanulónak felvételnek.

Helyi és vidéki meghívásra
azonnal megjelenek

Belépési felhívás

a VII évtársulatba.

A Belvárosi Takarékpénztár kebelében Nagyváradon alakult **Belvárosi Takaréék és Hitelszövetkezet** július elsején 7-ik évtársulata megnyílt. Mindenki tetszésszerűen számban jegyezhet üzletrészeket s minden üzletrész után hetenként 20 fillér fizetendő, melynek összege a három év elteltével a felmerülendő haszonnal együtt fog ez üzletrészeseknek visszafizetlni.

A szövetkezet célja a takarékossgot előmozdítani s a tagok hiteligenyeit kielégíteni. Szövetkezetünk tehát amellet, hogy a *takarékosság ügyét szolgálja*, tagjainak betéteik négyötöd része erejéig *kölcsönt is nyújt*.

Vidéki tagok a heti befizetéseket postai befizetési — lapok után teljesíthetik.

Felvételi díj üzletrészenként 10 fillér s az első heti befizetés után mindenki megkapja a saját nevére kiállított betéti könyvcskét.

Szövetkezetünk igen tisztelt tagjait, valamint mindazokat, kik szövetkezetünknek tagjai óhajtanak lenni, felkérjük, hogy a felvétel iránt intézeti helyiségünkben (Rákóczi-ut Barts, Óvári palota) bármikor jelentkezni sziveskedjenek.

A Belvárosi Takaréék és Hitelszövetkezet igazgatósága.

MAGYAR BANK

Részvénytársaság NAGYVÁRADON Fekete-Sas palota

ALAPTŐKE

1,000.000 korona

Elfogad betéteket.

Előleget ad értékpapírokra.

Elfogad letéteket őrzésre.

Leszámitol váltókat.

Törlesztéses (amortisatis)
:jelzálogkölcsonöket:
engedélyez házakra és vidéki birtokokra.

Zárdai növendékeknek

előírás szerinti kész ruhákból, felöltökből, harisnyákból, keztyűkből, téli alsóruhákból és fehérneműkből

10 százalék engedményt nyújt a most megnyílt

BALOG és BERKES

női és gyermekfelöltők áruháza Nagyvárad, Zöldfa-u. 9. (A Zöldfával szemben)

Kérjen választékot!

Telefon 921.

ŐSZI

ujdonságok

Leitner Márton

országos hírű

női divatházában

Nagyvárad, Zöldfa-utca 5.

(Saját ház)

Egyedül álló nagy választék az egyszerű kivitelű a legfinomabb izlésig.

Női gyapjukelmék.

Angol divat ujdonságok

Blouz és pongyola kelmék.

Kosztüm-szövetek,

Egyszínű fényposztók.

Ferdén csikozott kelmék, melyek az idei őszi divatot képviselik.

Mosó parkettek

áriási választékban.

Különleges ujdonságok selymek és diszekben. Vászón- és asztalneműek.

Menyasszonyi kelengye 200 koronától 10000 koronáig.

Rendkívüli választék

nagy- és futószőnyegekben, ágytakarók és függönyökben. Állandó maradék vásár félárban

Olesó szigorú szabott árak.

Helyi és vidéki telefon:

413.

Tisztelettel tudatjuk, hogy az élesdi erdősegeinkben

termelt tűzifa szállítását és eladását

■ ■ megkeztük ■ ■
s ajánljuk vagononként
■ és méterenként ■

I-ső osztályu

≡ **bükkhasáb tűzifánkat** ≡

házhoz is szállítva

Nagyobb vételnél megfelelő árendemény!

Rendeléseket kérjük Központi irodánkhoz (Uri-utca 3. sz.) és **Fried és Társához** Teleky-u. 16. **Telefon 914.**

— **Telefon 814.** —

Élesdi Erdőipar és Koepfer-rendszerű Fatelítő r.-t Nagyváradon.

Kecskeméthy István

etterme, sörcsarnoka, kavéháza, legszebb kerthelyisége **NAGYVÁRAD, KERT-UTCA.**

Naponta frissen csapolt sör, saját termesü
:: tisztán kezelt hegyi borok ::

Társas ebédek, vacsorák, vagy lakomák étlap szerint, vagy megállapított árak mellett elfogadtatnak. ::

Abonensek elfogadtatnak mérsékelt árak mellett ::

Egyben van szerencsém a vidéki utazó közönség szives figyelmét felhívni, hogy vendég szobáimat ujjonnan berendeztem és tisztán-ártására különös gondot fordítok. Ugyisintén a szállóhely olesó ár mellett szives rendelkezésre áll.

Hol szórakozunk esténként? csak is a NEMZETI SZALLODA hívös és kellemes kerthelyiségében, hol minden este mozgófénykép előadások tartatnak cigány zene mellett. Minden második nap teljesen új műsor.

Számos látogatást kér tisztelettel

KECSKEMÉTHY ISTVÁN

a Nemzeti Szálloda bérleje.

Amerikai higienikus
ágytolltisztító intézet

Dr. Silvermán és Társa
Nagyvárad, Alapi-utca 2.

Elismerőleg nyilatkoztak alant nevezett szakorvosok u. m.: dr. Baróthy Ákos városi tisztli orvos, dr. Fráter Imre biharmegyei közkórházi igazgató-főorvos, dr. Fischer Imre izr. kórház főorvosa, dr. Mayer László városi tisztli orvos, stb. Képes 10 órai működése alatt 250 kgr. tisztított és sterilizált ágytollat szállítani. Az árak igen mérsékelték, amennyiben 34 fil. kilogrammja,

A Nagyváradai Hitelbank Részvénytársaság

Üzlet helyiségét

1909. május hó 5-én a **Szent László-tér és Zöldfa-utca** sarkán levő **Deutsch K. I.-féle** ház emeleti helyiségébe helyezte át.
Bejárat a **Zöldfa-utcai** részen.

Szülők figyelmébe!

Chrisztoné Dús Ilona

tulajdonát képező hatóságilag engedélyezett **háztartási iskolában** (Rákóczi ut 15.) folyó hó 15-étől az ugyancsak hat. eng.

kézimunka tanfolyam is

megnyitott, szakavatott, okievelés tanítónők vezetése mellett, **melyre növendékek felvétetnek.** A tandíj igen mérsékelt. El-sajátíthatók az összes

női kézimunkák

valamint felsőruha és fehérnemű szabás és varrás.

Növendékek felvétetnek a

főző-tanfolyamra

is a szünidőre, kik csekély havi tandíj mellett a legfinomabb sütemények, cukorkák, sültök, pástétomok, krémek, gyümölcs befőzések készítését is kényelmesen elsajátíthatják.

Vidéki növendékek

bentlakásra elfogadtatnak. Az intézetben igazi családi felügyelet és gondozásban részesülnek.

Felvilágosítást nyújt

az igazgatónő.

Nagyvárad, Rákóczi-ut 15. sz.